

Ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

(t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2082 ze zm.)

(wyciąg)

Tytuł I. Małżeństwo

(...)

Dział II. Prawa i obowiązki małżonków

(...)

Art. 27. [Zaspokajanie potrzeb rodziny]

Oboje małżonkowie obowiązani są, każdy według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli. Zadośćuczynienie temu obowiązkowi może polegać także, w całości lub w części, na osobistych staraniach o wychowanie dzieci i na pracy we wspólnym gospodarstwie domowym.

1. Artykuł 27 KRO stanowi konkretyzację obowiązków wzajemnej pomocy i współdziałania dla dobra rodziny, wynikających z art. 23 KRO.

Świadczenia dochodzone i zasądzone na podstawie art. 27 KRO korzystają ze wszystkich przywilejów zastrzeżonych dla klasycznie pojmowanych świadczeń alimentacyjnych.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.1.1.*

2. Obowiązek z art. 27 KRO jest aktualny, gdy istnieje – związana węzłem wspólnego pożycia – rodzina, którą tworzą bądź bezdzietni małżonkowie, bądź – w przypadku separacji faktycznej – jedno z małżonków pozostające z dziećmi we wspólnym gospodarstwie rodzinnym.

Obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny ustaje w wypadku separacji faktycznej małżonków bezdzietnych bądź małżonków, których dzieci wskutek usamodzielnienia się nie

pozostają z nimi we wspólnym gospodarstwie rodzinnym (wyr. SN z 26.5.1999 r., III CKN 153/99, Legalis).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.1.2.*

3. W procesie o alimenty między małżonkami sąd w zasadzie nie może badać, czy i które z nich ponosi winę rozkładu pożycia.

To z małżonków, które zrywa bez uzasadnionej przyczyny wspólne pożycie, nie może dochodzić od drugiego małżonka wykonywania obowiązków przewidzianych w art. 27 KRO. Gdy wina małżonka żądającego alimentów w spowodowaniu rozkładu pożycia jest oczywista i szczególnie rażąca bądź połączona z faktycznym założeniem nowej rodziny, może mieć zastosowanie art. 144¹ KRO (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.1.3.*

4. Potrzeby rodziny stanowią, oprócz utrzymania i wychowania dzieci, potrzeby z istoty swej wspólne, jak również indywidualne potrzeby małżonków. Mogą one być zaliczone do kategorii potrzeb rodziny, gdy zaspokojenie ich jest w danych okolicznościach usprawiedliwione interesem rodziny i odpowiada zasadom współżycia społecznego, a przede wszystkim zasadzie jednakowej stopy życiowej wszystkich członków rodziny (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.1.4.*

5. Obowiązek małżonka z art. 27 KRO nie powstaje i nie zależy od tego, czy drugie z małżonków znajduje się w niedostatku, lecz od tego, by jedno z małżonków nie mogło zaspokajać swoich potrzeb w takim zakresie, w jakim może to uczynić drugie (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

Zasada egalitaryzmu małżonków nie oznacza automatycznego – niezależnie od okoliczności sprawy – sumowania dochodów małżonków, dzielenia ich na dwie równe części i zasądzenia wyrównania w dochodach (wyr. SN z 28.1.1998 r., II CKN 585/97, OSP 1999, Nr 2, poz. 29).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.1.5.*

6. Spełnienia obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny małżonek może dochodzić na drodze procesu cywilnego (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.1.7.*

Art. 28. [Nakaz wypłaty wynagrodzenia]

§ 1. Jeżeli jeden z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu nie spełnia ciężącego na nim obowiązku przyczyniania

się do zaspokajania potrzeb rodziny, sąd może nakazać, ażeby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające temu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka.

§ 2. Nakaz, o którym mowa w paragrafie poprzedzającym, zachowuje moc mimo ustania po jego wydaniu wspólnego pożycia małżonków. Sąd może jednak na wniosek każdego z małżonków nakaz ten zmienić albo uchylić.

1. U źródeł art. 28 KRO leżała potrzeba skutecznej ochrony wynagrodzenia i innych należności przed niebezpieczeństwem zmarnotrawienia ich przez małżonka ze szkodą dla rodziny.

Artykuł 28 KRO nie ma zastosowania, gdy wspólne pożycie małżonków zostało zerwane. Wydany wcześniej nakaz zachowuje jednak swą moc (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.2.1.*

2. „Inne należności” swym charakterem są zbliżone do „wynagrodzenia za pracę” w tym sensie, że stanowią dochody („zarobek”) zobowiązanego, osiągnane z tytułu jego działalności zawodowej czy twórczej, które powinny być przeznaczone na pokrycie potrzeb rodziny, a które mają charakter trwały i okresowy.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.2.2.*

3. Wniosek o wydanie nakazu, o którym mowa w art. 28 KRO, podlega rozpoznaniu w postępowaniu nieprocesowym.

Sąd może zarządzić przeprowadzenie przez kuratora sądowego wywiadu środowiskowego w celu ustalenia warunków, w jakich żyją małżonkowie (art. 565¹ KPC).

Wykonanie orzeczeń wydanych na podstawie art. 28 § 1 KRO następuje bez udziału komornika.

Odpis postanowienia sąd przesyła pracodawcy małżonka zobowiązanego lub dłużnikowi innej jego należności z wezwaniem, aby przypadające od nich wynagrodzenie za pracę lub inne należności wypłacali wyłącznie do rąk uprawnionego małżonka.

W razie zmiany miejsca pracy przez małżonka zobowiązanego konieczne jest złożenie nowego wniosku i wydanie nowego postanowienia (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.2.3.*

4. W postępowaniu nie mają zastosowania przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o udzieleniu zabezpieczenia.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.2.4.*

5. Artykuł 138 KRO ma zastosowanie również do sytuacji prawnej przewidzianej w art. 28 KRO.

Jeżeli wspólne pożycie małżonków ustało, małżonek „zobowiązany” z art. 28 KRO może domagać się uchylecia orzeczenia wydanego na podstawie tego przepisu, przy czym przyczyny zerwania pożycia oraz kwestia, które z małżonków je zerwało, nie mają znaczenia.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.2.5.*

6. W razie zmiany miejsca zatrudnienia małżonka, w stosunku do którego był skierowany nakaz wypłacania wynagrodzenia do rąk drugiego małżonka, nakaz upada. Niezbędne jest wydanie nowego postanowienia.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 1.2.6.*

(...)

Dział IV. Ustanie małżeństwa

(...)

Art. 58. [Kognicja w sprawie o rozwód]

§ 1. W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i o kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.

§ 1a. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.

§ 1b. Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.

(...)

1. Do ustalenia zakresu, formy i wysokości obowiązku alimentacyjnego rodziców wobec dziecka zastosowanie znajdują przepisy ogólne, w szczególności art. 133 oraz 135 i 136 KRO.

Sąd w wyroku rozwodowym ma obowiązek unormować kwestię alimentów w stosunku do każdego z dzieci z osobna.

Małżonek w sprawie o rozwód nie może żądać przyznania od drugiego małżonka środków utrzymania na rzecz dziecka pełnoletniego albo na pasierba.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.1.*

2. Okoliczność, że obowiązek alimentacji dzieci jednego z rodziców został uregulowany prawomocnym wyrokiem wydanym przed wszczęciem sprawy o rozwód, nie zwalnia sądu orzekającego rozwiązanie małżeństwa od rozstrzygnięcia tej kwestii w wyroku rozwodowym.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.5.*

3. Płacenie dobrowolnie renty alimentacyjnej przez ojca na rzecz dziecka nie uzasadnia żądania oddalenia w tym względzie wniosku zgłoszonego przez matkę dziecka w toku procesu rozwodowego.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.6.*

4. Pojęcie kosztów utrzymania i wychowania małoletniego dziecka odpowiada pojęciu obowiązku alimentacyjnego, określonego w art. 128 KRO.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.2.*

5. W zupełności odpowiada wymogom art. 58 § 1 KRO orzeczenie zasądzające od jednego z rodziców określoną kwotę miesięcznie, a zobowiązujące drugiego z rodziców do ponoszenia pozostałych kosztów utrzymania dziecka w naturze i do osobistych starań o jego wychowanie.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.3.*

6. Niedopuszczalne jest nadanie rozstrzygnięciu o alimentach na dziecko rygoru natychmiastowej wykonalności. Zbędne jest określenie początkowego terminu płatności, gdyż zawsze wyznacza go data uprawomocnienia się orzeczenia (uchw. SN z 13.1.1978 r., III CZP 30/77, OSNC 1978, Nr 3, poz. 39).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.4.*

7. Niezamieszczenie w wyroku orzekającym rozwód rozstrzygnięcia, w jakiej wysokości każde z małżonków obowiązane jest do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka (art. 58 § 1 KRO), pociąga za sobą – w razie wniesienia apelacji w tym przedmiocie – uchylenie w całości wyroku orzekającego rozwód (uchw. SN z 29.5.1987 r., III CZP 20/87, OSNC 1988, Nr 10, poz. 127).

Nie stanowi jednak naruszenia przepisów nieorzeczenie o obowiązku alimentacyjnym rodziców względem dzieci, jeśli miejsce pobytu dzieci i ich matki (ojca) nie jest znane.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 2.7.*

Art. 60. [Obowiązek alimentacyjny byłych małżonków]

§ 1. Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

§ 3. Obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

1. Małżonek ponoszący winę w rozkładzie pożycia obowiązany jest dostarczać środków na utrzymanie zarówno małżonkowi nieponoszącemu winy, jak i małżonkowi, który winę taką ponosi, gdy ten znajduje się w niedostatku.

Małżonek nieponoszący winy w rozkładzie pożycia obowiązany jest dostarczać środków utrzymania swemu małżonkowi tylko wtedy, gdy ten małżonek winy rozkładu nie ponosi.

Nie może żądać dostarczenia środków utrzymania małżonek winny rozkładu pożycia od małżonka, który winy rozkładu nie ponosi.

Przy ocenie, czy jednemu z rozwiedzionych małżonków przysługuje w stosunku do drugiego małżonka (rozwiedzonego) prawo żądania dostarczania mu środków utrzymania, miarodajne jest wyłącznie orzeczenie o winie zamieszczone w sentencji wyroku rozwodowego.

Jeżeli sąd na zgodne żądanie małżonków zaniecha orzekania o winie, następują skutki takie, jak gdyby żadne z małżonków nie ponosiło winy rozkładu pożycia (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.1.*

2. Rozwód uchyla sam przez się obowiązek „alimentacyjny” ustalony przed rozwodem na podstawie art. 27 KRO tylko w jednym wypadku, a mianowicie wtedy, gdy wyłącznie winnym rozwodu jest małżonek, na rzecz którego zasądzono uprzednio świadczenia.

Rozwód może być okolicznością stanowiącą element przyszłego stanu faktycznego, której sąd wyrokujący w sprawie o alimenty nie przewidział, a która może być rozważana w następnym procesie, wytoczonym po rozwodzie na podstawie art. 138 KRO przez byłego małżonka, od którego poprzednio zostały zasądzone alimenty (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.3.*

3. Stan niedostatku jest elementem niezbędnym, ale niewystarczającym do uwzględnienia powództwa na podstawie art. 60 § 1 KRO. Jeśli więc pozwany nie ma żadnych możliwości zarobkowych i majątkowych, powództwo nie może być uwzględnione.

Możliwości zaspokojenia potrzeb własnych nie można sprowadzić tylko do braku określonych składników majątkowych, względnie przychodów. Istotne pozostają także takie okoliczności, jak: źródła finansowania potrzeb życiowych powódki, zaniechanie przez nią działań, uruchomieniu których nie stoją na przeszkodzie względy zdrowotne, dobra sytuacja materialna konkubenta powódki, która może być oceniona w aspekcie możliwości samodzielnego utrzymania się powódki.

Jedynie jakieś szczególne okoliczności, jak np. niedołęstwo, zły stan zdrowia wykluczają całkowicie możliwość pracy zarobkowej. Należy więc ustalić, czy małżonek żądający alimentów może pracować i na jakim stanowisku, a jeśli sąd dojdzie do wniosków pozytywnych, powinien on rozważyć, czy możliwości zarobkowe małżonka pozwalają pokryć jego potrzeby w części (wyr. SN z 5.7.2000 r., I CKN 226/00, Legalis).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.4.*

4. Niedostatek stanowi usprawiedliwioną przesłankę obowiązku alimentacyjnego wtedy, gdy jego przyczyną są okoliczności niezależne od woli ubiegającego się o alimenty.

Odmowa korzystania ze świadczeń pomocy społecznej przez rozwiedzionego małżonka, znajdującego się w niedostatku, nie wyłącza obowiązku dostarczania mu środków utrzymania, obciążającego drugiego małżonka rozwiedzionego w zakresie określonym w art. 60 § 1 KRO (wyr. SN z 3.9.1998 r., I CKN 908/97, OSNC 1999, Nr 3, poz. 53).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.4.1.*

5. W przepisie art. 60 § 2 KRO występują dwie przesłanki, od których zależne jest powstanie tzw. rozszerzonego obowiązku alimentacyjnego, tj. wyłączna wina rozkładu pożycia istniejąca po stronie małżonka, na którego ma być nałożony ten obowiązek oraz istotne pogorszenie sytuacji na skutek rozwodu małżonka żądającego alimentów (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.5.1.*

6. Do oceny, czy przesłanka istotnego pogorszenia sytuacji materialnej występuje, przeprowadzić należy porównanie każdorazowej sytuacji materialnej małżonka niewinnego z tym położeniem, jakie istniałoby, gdyby rozwód nie został w ogóle orzeczony i gdyby małżonkowie kontynuowali pożycie.

Przy porównywaniu położenia materialnego współmałżonka niewinnego przed rozwodem z położeniem po rozwodzie sąd powinien brać pod uwagę tę sytuację materialną, jaką małżonek niewinny w czasie trwania małżeństwa powinien był mieć zgodnie z przepisami (art. 23 i 27 KRO), a nie tę, jaką faktycznie miał w następstwie nieprawidłowego i niewłaściwego postępowania współmałżonka.

Z punktu widzenia art. 60 § 2 KRO nie są istotne zmiany, jakie nastąpiły w położeniu materialnym małżonka niewinnego w czasie pomiędzy faktycznym rozejściem się małżonków a orzeczeniem rozwodu.

Małżonek niewinny, który nie zdołał wykazać istotnego pogorszenia sytuacji na skutek rozwodu, a który pozostaje w niedostatku, może domagać się alimentów od małżonka uznanego w procesie rozwodowym za wyłącznie winnego rozkładu pożycia (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.5.2.*

7. Przez użycie w art. 60 § 2 KRO słów „sąd może orzec” ustawodawca dał wyraz pewnej swobodzie (nie dowolności) sędziowskiej, która pozwoli sądowi na oddalenie powództwa, mimo formalnego spełnienia przesłanek z tego przepisu, jednakże tylko wyjątkowo, gdy będą za tym przemawiały konkretne, bardzo ważne powody (wyr. SN z 14.2.2001 r., I CKN 1341/00, Legalis).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.5.3.*

8. Spełnienia przesłanki wyłącznej winy nie zmienia fakt, że do rozkładu pożycia mogły się przyczynić inne jeszcze okoliczności, niezawinione przez małżonka żądającego alimentów (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.5.4.*

9. Termin pięcioletni z art. 60 § 3 KRO biegnie od daty uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozwód. Po jego upływie obowiązek alimentacyjny wygasa, chyba że ze względu na wyjątkowe, szczególne okoliczności sąd, na skutek powództwa uprawnionego małżonka, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

Czasowe ograniczenie obowiązku alimentacyjnego między rozwiedzionymi małżonkami nie wchodzi w rachubę, gdy zobowiązany do alimentacji jest małżonek ponoszący winę rozkładu i to niezależnie od tego, czy zobowiązany jest w stosunku do małżonka, który także ponosi winę rozkładu, czy w stosunku do małżonka, który winy rozkładu nie ponosi.

Oprócz zawarcia nowego związku małżeńskiego, inną przesłanką powodującą ustanie obowiązku alimentacyjnego jest sprzeczność roszczenia o dostarczanie środków utrzymania z zasadami współżycia społecznego.

Zawarcie ślubu kościelnego z jednoczesną wolą – wyrażoną w obecności duchownego – zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu jest jednoznaczne ze skutkami zawarcia małżeństwa w świeckiej formie, prowadzi zatem do wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.6.*

10. Przedłużenie pięcioletniego terminu przewidzianego w art. 60 § 3 KRO może nastąpić tylko wtedy, gdy wyjątkowe okoliczności, wymienione w tym przepisie powstały przed upływem 5 lat od orzeczenia rozwodu.

Małżonek, na rzecz którego zasądzono alimenty, może dochodzić przedłużenia trwania obowiązku alimentacyjnego tylko w drodze powództwa, które może być wytoczone także po upływie pięcioletniego terminu określonego w art. 60 § 3 KRO.

Żądanie rozwiedzionego małżonka podwyższenia alimentów, zgłoszone po upływie pięcioletniego okresu przewidzianego w art. 60 § 3 KRO, mieści w sobie *implicite* również żądanie przedłużenia tego terminu (wyr. SN z 24.11.1981 r., III CRN 239/81, OSNC 1982, Nr 7, poz. 106).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.7.1.*

11. Za „wyjątkowe okoliczności” z art. 60 § 3 KRO są uznawane takie, jak: długotrwałość pożycia małżonków, znaczne dysproporcje w ich statusie materialnym po rozwodzie, obiektywne przyczyny uniemożliwiające lub ograniczające zarobkowanie, a także możliwość pomocy ze strony innych członków rodziny.

Za wyjątkowe należy uważać okoliczności zachodzące zarówno po stronie rozwiedzionego małżonka domagającego się przedłużenia obowiązku alimentacyjnego, jak i po stronie drugiego małżonka.

Przy ocenie, czy zachodzą uzasadnione przesłanki zastosowania art. 60 § 3 zd. ost. KRO, sąd powinien mieć na względzie całokształt okoliczności konkretnej sprawy, a wśród nich okoliczność, czy małżonek domagający się przedłużenia obowiązku alimentacyjnego ma krewnych obowiązanych do jego alimentowania i zdolnych do wypełnienia tego obowiązku (uchw. SN z 31.10.1973 r., III CZP 58/73, OSNC 1974, Nr 5, poz. 85).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.7.2.*

12. Co do czasu, na który powinno nastąpić przedłużenie, to zawsze będzie chodzić o taki czas, przez który – według przewidywań możliwych w czasie wyrokowania – dostarczenie środków utrzymania rozwiedzionemu małżonkowi będzie potrzebne i uzasadnione.

Artykuł 60 § 3 KRO nie stoi na przeszkodzie zawarciu przez strony umowy – w sposób wyraźny lub dorozumiany – przyznającej małżonkowi uprawnionemu alimenty na okres dłuższy, niż pięcioletni.

Fakt płacenia przez pozwanego alimentów po upływie pięcioletniego okresu od orzeczenia rozvodu sam przez się nie zwalnia sądu od oceny, czy istnieją podstawy do przedłużenia obowiązku alimentacyjnego (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.7.3.*

13. Roszczeń alimentacyjnych przewidzianych w art. 60 § 1 i 2 KRO można dochodzić po orzeczeniu rozvodu lub separacji, jak również w trakcie tych postępowań.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 1.1.*

14. Wyjątkowy charakter art. 444 KPC nie upoważnia do stosowania tego przepisu do roszczenia o stwierdzenie, że obowiązek alimentacyjny, ustalony na podstawie art. 27 KRO, wygaś (uchw. SN z 5.10.1982 r., III CZP 38/82, OSNC 1983, Nr 2–3, poz. 31).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 1.3.*

15. Przesłanką uwzględnienia żądania alimentów jest orzeczenie rozvodu lub separacji. Oddalenie powództwa w tych sprawach uniemożliwia orzeczenie o alimentach. Jeżeli wyrok zawiera orzeczenie rozvodu lub separacji, to alimenty mogą być zasądzone, jednakże zasądzenie to stoi w ścisłym związku z uprawomocnieniem się samego orzeczenia.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 1.2.*

16. Świadczenie uiszczone na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia zobowiązującego do łożenia na rzecz małżonka utrzymania rodziny nie podlega zwrotowi jako świadczenie nienależne (art. 410 KC) w razie prawomocnego oddalenia w wyroku rozwodowym jego żądania zasądzenia alimentów na podstawie art. 60 KRO (uchw. SN z 20.10.2010 r., III CZP 59/10, Legalis).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 5, 1.4.*

Art. 61. [Odeślanie]

Z zastrzeżeniem przepisu artykułu poprzedzającego do obowiązku dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków rozwiedzionych drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy o obowiązku alimentacyjnym między krewnymi.

Żądania rozwiedzionych małżonków, oparte na przepisach art. 60 § 1 i 2 KRO, mają ten sam charakter, co alimenty przewi-

dziane w art. 128 i n. KRO. Korzystają one z takich samych przywilejów i ograniczeń, jak roszczenia alimentacyjne między krewnymi.

„Odpowiednie” stosowanie nie wyłącza bowiem zastosowania wprost przepisu, do którego dana norma odsyła (np. art. 136–140, 144¹ KRO) nie oznacza także, że wszystkie przepisy, do których się odsyła, mają zastosowanie (np. art. 141–144 KRO).

Przy dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych na podstawie art. 60 KRO obowiązuje również zasada, że domaganie się alimentów za okres poprzedzający wytoczenie powództwa może być uzasadnione tylko wówczas, gdy pozostają z tego okresu niezaspokojone potrzeby lub zobowiązania zaciągnięte przez uprawnionego względem osoby trzeciej na pokrycie tych potrzeb.

Małżonek nie jest obowiązany do konsumowania substancji majątkowej na pokrycie swego utrzymania, gdy drugi małżonek ze względu na swą sytuację majątkową i zarobkową jest w stanie spełniać obowiązek alimentacyjny (wyr. SN z 25.9.1978 r., III CRN 161/78, Legalis).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 2.8.*

(...)

Art. 61⁴. [Skutki separacji]

§ 1. Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć małżeństwa.

§ 3. Jeżeli wymagają tego względy słuszności, małżonkowie pozostający w separacji obowiązani są do wzajemnej pomocy.

§ 4. Do obowiązku dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków pozostających w separacji drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy art. 60, z wyjątkiem § 3.

§ 5. Przepisu art. 59 nie stosuje się.

Z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia o separacji istnienie i zakres wzajemnej pomocy jest uzależniony od zasad słuszności, które są niczym innym, jak zasadami współżycia społecznego.

Obowiązek wzajemnej pomocy dotyczy zarówno sfery materialnej, jak również sfery niematerialnej, polegającej na duchowym i psychicznym wsparciu, okazywaniu zainteresowania, np. podczas choroby.

Obowiązek pomocy nie wyposaża małżonka w żadne materialnoprawne roszczenie. Jego niedopełnienie może być natomiast przestanką oceny winy rozkładu pożycia małżeńskiego w ewentualnym późniejszym procesie rozwodowym.

Obowiązek alimentacyjny między separowanymi małżonkami nie jest uzależniony od zasad słuszności.

Wyłączenie z zastosowania art. 60 § 3 KRO ma ten praktyczny skutek, że obowiązek alimentacyjny małżonka, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, nie wygasa po upływie 5 lat od orzeczenia separacji.

→ Patrz: Część I, B, Rozdz. 4, 3.

(...)

Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo

(...)

Dział II. Przysposobienie

(...)

Art. 125. [Rozwiązanie przysposobienia]

§ 1. Z ważnych powodów zarówno przysposobiony, jak i przysposabiający mogą żądać rozwiązania stosunku przysposobienia przez sąd. Rozwiązanie stosunku przysposobienia nie jest dopuszczalne, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro małoletniego dziecka. Orzekając rozwiązanie stosunku przysposobienia sąd może, stosownie do okoliczności, utrzymać w mocy wynikające z niego obowiązki alimentacyjne.

§ 2. Po śmierci przysposobionego lub przysposabiającego rozwiązanie stosunku przysposobienia nie jest dopuszczalne, chyba że przysposabiający zmarł po wszczęciu sprawy o rozwiązanie stosunku przysposobienia. W wypadku takim na miejsce przysposabiającego w procesie wstępuje kurator ustanowiony przez sąd.

1. O utrzymaniu obowiązków alimentacyjnych wynikających z przysposobienia sąd orzeka z urzędu, niezależnie od wniosków stron.

Lege non distinguente, sąd może utrzymać obowiązek alimentacyjny bądź bez żadnych ograniczeń, bądź – stosownie do okoliczności – z odpowiednimi ograniczeniami. Przykładowo może utrzymać tylko obowiązek alimentacyjny przysposabiającego na rzecz przysposobionego (gdy jest on małym dzieckiem) lub tylko obowiązek przysposobionego na rzecz przysposabiającego (gdy jest on człowiekiem starszym, a przysposobiony jest w pełni sił).

Sąd nie może orzec, że obowiązek alimentacyjny przysposabiającego względem przysposobionego będzie wyłączał obowiązek rodziców naturalnych tego ostatniego.

Przepis art. 125 § 1 zd. ost. KRO uprawnia sąd orzekający o rozwiązaniu przysposobienia nie tylko do utrzymania obowiązków alimentacyjnych wynikających z przysposobienia, ale także do określenia alimentów aktualnie należnych w stosunkach między przysposabiającym i przysposobionym (wyr. SN z 12.12.1973 r., II CR 647/73, OSNC 1975, Nr 4, poz. 59).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 12, 1.*

2. Zasądzenie rat alimentacyjnych może nastąpić dopiero z datą uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozwiązanie przysposobienia (wyr. SN z 12.5.1971 r., II CR 19/71, OSNC 1972, Nr 1, poz. 12).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 12, 3.*

3. O utrzymaniu w mocy – w całości lub w części – obowiązku alimentacyjnego przysposabiającego decydują możliwości zarobkowe i majątkowe rodziców dziecka (wyr. SN z 3.3.1970 r., I CR 11/70, OSNC 1971, Nr 2, poz. 29).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 12, 2.*

(...)

Dział III. Obowiązek alimentacyjny

Art. 128. [Pojęcie; alimentacja krewnych]

Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo.

1. Obowiązek alimentacyjny stanowi przede wszystkim zobowiązanie prawnorodzinne wynikające *ex lege* z różnych powiązań rodzinnych. Poza pokrewieństwem, stosunek alimentacyjny wynika również z powinowactwa (art. 144 KRO), przysposobienia, z powiązań podobnych do rodzinnych (art. 141 i 142 KRO). Obowiązkiem alimentacyjnym objęte zostały także osoby, między którymi więzy rodzinne ustały – obowiązek między byłymi małżonkami (art. 60 KRO) oraz po rozwiązaniu przysposobienia (art. 125 § 1 KRO).

Obowiązek alimentacyjny nie może obciążać osób, na które ustawa obowiązku takiego nie nałożyła, np. pośrednio przez skierowanie egzekucji świadczeń alimentacyjnych do przedmiotów stanowiących współwłasność osób spoza grona osób obciążonych ustawowym obowiązkiem.

Obowiązek alimentacyjny obciąża krewnych w linii prostej, a więc osoby, z których jedna pochodzi od drugiej (wnuki, dzieci, czyli zstępni, oraz rodzice, dziadkowie, czyli wstępni) oraz rodzeństwo, a więc osoby, które mają choć jednego wspólnego przodka. Zatem obowiązek alimentacyjny istnieje zarówno pomiędzy rodzeństwem

naturalnym, jak i przyrodnym (uchw. SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988, Nr 4, poz. 42).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 1.*

2. Obowiązek alimentacyjny należy do kategorii stosunków obli-gacyjnych. Powstaje wskutek zdarzeń, z którymi ustawa łączy jego powstanie (urodzenie, małżeństwo, przysposobienie, ciąża i poród).

Swoistą cechą stosunku alimentacyjnego jest przedmiot świadczenia. Jest nim dostarczanie środków utrzymania i w razie potrzeby wychowania w dwojakiej formie – pieniężnej lub osobistych świadczeń. Mamy więc do czynienia ze świadczeniami majątkowymi i niemajątkowymi. W konsekwencji zobowiązanie alimentacyjne ma charakter mieszany: niemajątkowo-majątkowy.

Obowiązki i uprawnienia ze stosunku alimentacyjnego nie przechodzą na spadkobierców (art. 139 KRO i art. 922 § 2 KC), z wyjątkiem rat prawomocnie zasądzonych i wymagalnych do chwili otwarcia spadku.

Obowiązek alimentacyjny oraz wierzytelność alimentacyjna są niezbywalne. Uprawniony nie może zrzec się ani prawa, ani roszczenia.

Nie jest dopuszczalna zamiana powtarzających się świadczeń alimentacyjnych na jednorazową skapitalizowaną kwotę na pokrycie obecnych i przyszłych potrzeb uprawnionego.

Osobistemu charakterowi obowiązku alimentacyjnemu nie przeczy możliwość przejścia obowiązku na inne osoby poprzez poręczenie długu alimentacyjnego.

Wierzytelność alimentacyjna nie może być: przedmiotem zastawu (art. 327 KC), cesji (art. 509 i n. KC), przejęcia długu (art. 519 i n. KC). Na podstawie art. 833 § 6 KPC świadczenia alimentacyjne nie podlegają egzekucji, nie mogą być umorzone przez potrącenie (art. 505 pkt 2 KC).

Uwzględnienie nadpłaty w postępowaniu egzekucyjnym nie jest potrąceniem.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 2.*

3. Treścią obowiązku alimentacyjnego jest dostarczanie uprawnionemu środków utrzymania (bieżących potrzeb konsumpcyjnych: wyżywienie, ubranie, koszty utrzymania mieszkania, wypoczynku, koszty leczenia, opieki, rehabilitacji), a w miarę potrzeby także środków wychowania (służących rozwojowi fizycznemu i umysłowemu, w tym mieści się kształcenie, troska o zdrowie i zapewnienie dóbr kultury).

Celem świadczeń alimentacyjnych jest dostarczenie uprawnionemu środków do zaspokojenia jego bieżących potrzeb. O takim zaspokajaniu potrzeb może być mowa tylko co do teraźniejszości lub przyszłości.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 3.*

4. Zabezpieczenie należnych dziecku alimentów od tego z rodziców, które zamierza wyjechać za granicę, należy do istotnych praw dziecka i może być rozstrzygnięte przez sąd w ramach art. 97 § 2 KRO.

Osoba ubiegająca się o wyjazd za granicę może domagać się ustalenia prawidłowego sposobu zapewnienia osobie uprawnionej do alimentów środków utrzymania w okresie pobytu za granicą (art. 189 KPC).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 4.1.*

5. Na podstawie art. 356 § 2 KC wierzyciel alimentacyjny nie może odmówić przyjęcia wymagalnego świadczenia spełnionego przez osobę trzecią. Dotyczy to również świadczeń alimentacyjnych w formie pieniężnej. Skutkiem odmowy jest zwłoka wierzyciela. Odmowa może także być rozpatrywana jako zagrożenie dobra dziecka (art. 109 KRO).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 4.2.*

6. Można poręczyć za dług przyszły (zob. art. 878 § 1 KC). W takim wypadku poręczenie jest skuteczne także w odniesieniu do „podwyższenia alimentów przez sąd” i to „do czasu trwania obowiązku alimentacyjnego” zobowiązanego.

W wypadku poręczenia uczestnikiem postępowania w sprawie rozpoznawanej na gruncie art. 97 § 2 KRO jest poręczyciel.

Uznając, że proponowany przez dłużnika alimentacyjnego sposób realizacji jego obowiązku należyście zabezpiecza interesy dziecka, sąd opiekuńczy – wobec braku zgody przedstawiciela ustawowego uprawnionego na zawarcie umowy poręczenia – może wydać orzeczenie stwierdzające obowiązek przedstawiciela ustawowego uprawnionego do złożenia oświadczenia woli stanowiącego składnik umowy poręczenia (art. 64 KC).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 4.3.*

7. Z fikcyjnością procesu alimentacyjnego mamy do czynienia, gdy strony zmierzają do uzyskania wyroku stwierdzającego obowiązek alimentacji, który bądź nie istnieje w ogóle, bądź też istnieje, ale w węższym od żądanego zakresie.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 5.*

8. Roszczenia alimentacyjne oraz roszczenia zwrotne na podstawie art. 132 KRO – co do zasady – są dochodzone w procesie. Wyjątkiem są żądania oparte na przepisach art. 142 i 28 KRO.

Roszczenia alimentacyjne mogą być dochodzone: samodzielnie, i to jest zasadą, jak również łącznie z innymi żądaniami – rozwodu (art. 58 § 1, art. 60 KRO), separacji (art. 61⁴ § 4 KRO), unieważnienia małżeństwa (art. 21 KRO), rozwiązania przysposobienia (art. 125 § 1 KRO), a także na zasadzie wyłączności w procesie o ustalenie ojcostwa, chyba że dziecko urodziło się nieżywe (art. 143 KRO).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 6.1.*

9. Sprawy o alimenty, w tym także o ich podwyższenie lub obniżenie, o uznanie, że obowiązek alimentacyjny ustał – bez względu

na wartość przedmiotu sporu – należą do właściwości rzeczowej sądu rejonowego (art. 17 pkt 4 KPC), wydział cywilny (art. 12 § 1 pkt 1 PrUSP). Powództwo o roszczenie alimentacyjne oraz o ustalenie ojcostwa i związane z tym roszczenia wytoczyć można według miejsca zamieszkania pozwanego lub miejsca zamieszkania osoby uprawnionej.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 6.2.*

10. O tym, kto może reprezentować małoletniego powoda w procesie, decyduje miejsce pobytu dziecka i rozstrzygnięcie w przedmiocie władzy rodzicielskiej.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 6.3.*

11. Na podstawie art. 96 ust. 1 pkt 2 KSCU strona dochodząca roszczeń alimentacyjnych oraz strona pozwana w sprawie o obniżenie alimentów jest zwolniona od kosztów sądowych. Zwolnienie rozciąga się także na postępowanie egzekucyjne (art. 771 KPC).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 6.4.*

12. Przepis art. 753 § 1 KPC, jako przepis szczególny, stanowi odstępstwo od wyrażonej w art. 731 KPC zasady, że udzielenie zabezpieczenia nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia.

Na zasadach ogólnych z art. 732 KPC sąd udziela zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych wyłącznie na wniosek uprawnionego.

Sposób zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych, wynikający z art. 753 KPC, sprawia, że jego wykonanie nie różni się od egzekucji świadczeń alimentacyjnych, zatem mają do niego zastosowanie przepisy o egzekucji świadczeń alimentacyjnych (art. 1081–1088 KPC).

Na podstawie ogólnej reguły z art. 753 § 2 KPC sąd z urzędu doręcza stronom odpis postanowienia o zabezpieczeniu, a na podstawie art. 1082 KPC wierzycielowi, ponadto z nadaną z urzędu klauzulą wykonalności (tytuł zabezpieczający).

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 6.6.*

13. Przywrócenie procesowi cywilnemu zasady kontradiktoryjności nie zdezaktualizowało uchw. SN z 16.12.1987 r. (III CZP 91/86 OSNC 1988, Nr 4, poz. 42) wskazującej, że „sądy w sprawach alimentacyjnych powinny uzupełniać materiały i dowody przedstawione przez strony”.

Zawodowy pełnomocnik nie pozbawia sądu jego prerogatyw w zakresie postępowania dowodowego. Sąd, nie mając zatem obowiązku, zachowuje prawo dopuszczenia dowodu z urzędu, także wówczas, kiedy strony są reprezentowane przez profesjonalistów.

→ *Patrz: Część I, B, Rozdz. 1, 6.7.*